

קניית פרחים בשנת השמיטה

הקדמה

אנשים רבים המקפידים על שמירת השמיטה, בסופו של דבר קונים בדרך זו או אחרת את כל סוגי הירקות והפירות בשנה זו, אך נמנעים מרכישת פרחים בה. הימנעות זו נובעת מחוסר ידע בנוגע לאסור ולמותר, ולעתים גם מאי קשר למערכת שיווק המספקת פרחים 'נקיים מחשש...'. דווקא בפרחים, צדדי ההיתר מרובים יותר מאשר בפירות וירקות, וכל מי שאוהב פרחים ונהנה מהם, ובעיקר, שמח לכבד בהם את השבת, אין כל סיבה שלא יינה מהם גם בשנת השמיטה. במאמר זה אנסה לסקור את אפשרויות הקנייה שיש לקוני הפרחים בשנת השמיטה. הדברים מתבססים על כמה הנחות יסוד המובאות בהמשך. הנחות יסוד אלו מבוססות בעיקר על הפסיקה של הרבנות הראשית לישראל ועל ההדרכה של מכון התורה והארץ. על פי פסיקת הרבנות הראשית והדרכות המכון, ניתן להסתמך גם על 'היתר המכירה', אם כי בחלק מגידולי הפרחים אין צורך להזדקק להיתר זה.

א. היסודות ההלכתיים לקניית פרחים

הנחות היסוד הן כדלקמן:

1. אין קדושת שביעית בפרחים שאין להם ריח.¹ כמו כן, אין קדושת שביעית גם בפרחים שיש להם ריח, אך אינם 'עומדים לריח',² כלומר שמגדלים או קונים אותם כדי ליהנות מהמראה שלהם ולא מריחם.
2. פרחים ריחניים שגדלו בשדה הנמכר לנכרי ב'היתר המכירה' - אין בהם קדושת שביעית.³
3. בכל גידול שאין בו קדושת שביעית, אין בו איסור סחורה.⁴
4. אין איסור ספיחין בפרחים.⁵
5. כל גידול שנשתל לפני השמיטה ולא נעשות בו פעולות האסורות בשמיטה - מותר לקנות אותו גם ללא 'היתר מכירה'.

1. ס' קטיף שביעית, עמ' 56 סעי' ג/2.
2. שם, הערה 13; וע"ע שם, עמ' 58 סעי' ד/1.
3. שם, עמ' 142 סעי' ז.
4. שם; וע"ע עמ' 267 והערה 1.
5. שם, עמ' 97 סעי' ד/3.

6. פרחים חד שנתיים (עונתיים) שיש חשש שנשתלו במהלך שנת השמיטה או שנעשו בהם עיבודים אסורים, ובעליהם לא מכרו את אדמתם ב'היתר המכירה', יש להימנע מלקנותם. זאת כדי שלא לסייע לעוברי עברה.⁶

גם מי שבדרך כלל אינו סומך על 'היתר המכירה', יכול לקנות פרחים ממגדל שמכר את הקרקע שלו ב'היתר המכירה', כיוון שבוודאי יש למגדל על מי לסמוך ואינו עובר עברה.⁷

לסיכום - ניתן למצוא סוגים רבים של פרחים שמותר לרוכשם במהלך שנת השמיטה. כגון פרחים רב-שנתיים שנשתלו לפני שנת השמיטה ולא נעשו בהם פעולות האסורות בשביעית לצורך גידולם, או פרחים חד שנתיים מחלקות שנמכרו לנכרי ב'היתר המכירה'.

ב. למעשה – מה לקנות והיכן לקנות?

חנניות פרחים וסיטונאים - הדרך הפשוטה היא לקנות בחנויות פרחים שיש עליהן פיקוח הלכתי. נוסף על כך ישנם סוגי פרחים שניתן לרכוש אותם ללא חשש בכל מקום גם בשנה זו, חלקם עד תאריך מסוים וחלקם כל השנה. להלן נפרט את סוגי הפרחים שמותר לקנות בכל חנות ואת המגבלות לגביהם.

ג. סקירת סוגי הפרחים ומעמדם לעניין שמיטה

1. ענפי קישוט ירוקים הגדלים בבתי רשת

רוסקוס, אספרגוס, פיטוספורום, ארליה, סהרון, מגינית, מרסינה, שבטבט, פילודנדרון - הם צמחים רב-שנתיים, הגדלים בבתי רשת שצפיפותה גדולה מ-50%, ונחשבים 'בית'.⁸ רוב רובם של הענפים הנמצאים בשוק הם משתילות שקדמו לשמיטה. גידולים אלו נשתלים בדרך כלל אחת לחמש עד עשרים שנים. רוב הגידולים הללו אינם מניבים יבול מסחרי בשנת הגידול הראשונה, ולכן די נדיר שיהיו בשוק ענפי קישוט מקבוצה זו שנשתלו בשמיטה. העבודות הנעשות בשטח הן השקיה, דישון, הדברת עשבים וקטיפה. לא נדרשות פעולות גיזום, למעט הסרת ענפים חולים - פעולה המותרת בשמיטה. לפיכך, ניתן לקנות ענפים מקבוצה זו במהלך השנה כולה ללא צורך בפיקוח הלכתי.

2. ענפי קישוט הגדלים בשטח פתוח

אקליפטוס, פרח שעווה, ספארי סנסט, גרווילאה, שיטה, לאוקדנדרון, מלולויקה, ערבה (סליקס), פמפס - הם צמחים רב-שנתיים. רוב רובם של הענפים הנמצאים בשוק הם משתילות שקדמו לשמיטה. שיחים אלו נשתלים בדרך כלל אחת לחמש עד עשרים שנים, ולרוב אינם מניבים יבול מסחרי בשנת הגידול הראשונה, ולכן נדיר מאוד שיימצאו בשוק ענפי קישוט מקבוצה זו שנשתלו בשמיטה. העבודות הנעשות בשטח הן השקיה,

6. שם, עמ' 318 סעי' ו.

7. מנחת שלמה א, סי' מד.

8. ס' קטיף שביעית, עמ' 103 סעי' ג/2.

דישון, הדברת עשבים וקטיף. אמנם בחלק מהמקרים נעשה גיזום, אך הוא נעשה עבור הענפים שייקטפו בשנה הבאה. שיחים מקבוצה זו מותר לכתחילה לקטוף ולשווק בשמיטה ללא הזדקקות להיתר המכירה. לפיכך, אפשר לקנות ענפים מקבוצה זו כל השנה ללא צורך בפיקוח הלכתי.

3. ורדים

גידול רב-שנתי במצע מנותק בחממה. מאחר שההגדרה החקלאית למצע מנותק לרוב אינה תואמת את ההגדרה ההלכתית, הרי שיש לדון בוורדים כמו שדנים בגידול בקרקע בחממה. הוורדים הנסחרים בשוק עד חודש ניסן הם משתילות שלפני ראש השנה תשע"ה, ומותר לקנותם אף ללא פיקוח הלכתי. מכאן ואילך מומלץ לקנות רק ממקור מפוקח. נציין כי אף שהוורד מעורר אסוציאציה של פרח בעל ריח נעים, הרי שזני הוורדים הפופולאריים בשוק הם חסרי ריח, והם למעלה מ-98% מהוורדים הנסחרים.

4. פרחי קטיף הגדלים בקרקע בחממה

ליזיאנטוס, גרברה, אסטר, גיבסנית, חרציות, צלוזיה, אגרטום, אסקלפיאס, ציפורן. רוב הפרחים הנמנים על קבוצה זו הם חד-שנתיים, אך באגרוטכניקה הנהוגה היום מגדלים את חלקם בתור צמחים רב-שנתיים או דו-שנתיים (גיבסנית, אסטר ורדה, פלוקס, סולידגו). חלק מהחלקות שנשתלו לפני ראש השנה יניבו כל השנה. אך רוב החלקות שנשתלו לפני ראש השנה יניבו עד תאריך מסוים. בחלקות אלו ייעקרו הצמחים לאחר הקטיף, וישתל מחזור נוסף. לגבי חלקות או מחזורי שתילה שישתלו שוב במהלך השמיטה - מקובל עלינו שמוותרת שתילת צמחי סרק בגוש בחממה על ידי גוי, ואזי אין חשש לשתילות בשמיטה. אך הוחלט לחייב בהיתר מכירה, בשל פעולות עיבוד נוספות הנעשות לקראת הגידול ותוך כדי הגידול. לפיכך, עד ר"ח טבת לערך, מותר לקנות ענפים מקבוצה זו ללא צורך בפיקוח הלכתי (מכיוון שנשתלו לפני השמיטה), ומאז ואילך מותר לקנותם רק עם פיקוח הלכתי. נציין במיוחד את הגרברה, שמוותר לקנותה ללא פיקוח עד חג השבועות.

5. גידולי בצל ופקעת

פקעות ובצלים של סייפן, כלנית, נורית, שושן, איריס, נרקיס, קאלה, פרזיה ונץ חלב, נחשבים כזרעים לעניין השתילה, ולכן ניתן לרכוש רק פרחים שנשתלו לפני ראש השנה או ממצע מנותק בחממה או מהיתר מכירה. מותר לקנות פרחים מקבוצה זו עד ר"ח כסלו ללא צורך בפיקוח, ומאז ואילך מותר לקנותם רק בפיקוח.

9. שם, עמ' 101 סעי' א/2 והערה 5.

6. פרחים בשטח פתוח

חמניות, דלפיניום שדה נזרעים בשטח פתוח במהלך כל השנה, הטיפול בחלקות כולל גם עיבוד הקרקע. ניתן לקנות פרחים מקבוצה זו עד סוף חודש כסלו בערך ללא צורך בפיקוח הלכתי, אך מזמן זה ואילך מותרת רק קניית פרחים עם פיקוח הלכתי.

7. פרחים מהערבה הדרומית

חלק מחלקות הפרחים הנסחרים בישראל נמצאים בערבה הדרומית,¹⁰ באזור שמחוץ לגבול עולי מצרים ועולי בבל. במקומות אלו אין צורך ב'היתר מכירה'.

8. פיקוח הלכתי על פרחים בשמיטה

מרבית מגדלי הפרחים בישראל הסדירו את המשק שלהם דרך מנהלת השמיטה של הרבנות הראשית לישראל, ועשו 'היתר מכירה'. יחד עם זאת, כפי שצינו, במקרים רבים אין צורך כלל ב'היתר מכירה'. באתר הרבנות הראשית מתפרסמת רשימה של כל החקלאים שחתמו על 'היתר מכירה'. נוסף על כך יש מגדלי פרחים שלא חתמו על 'היתר מכירה' אך קיבלו על עצמם לשמור שמיטה, והם משווקים רק פרחים שנשתלו לפני השמיטה. חלק מהסיטונאים ויצרני הזרים מקפידים לקנות רק מחקלאים שהסדירו את משקם לקראת השמיטה ואף קיבלו על כך 'הכשר' מהרבנות המקומית. לדוגמא: רשת 'זר פור יו', ומשק 'פרחים סעדה' במושב מאור.

עוד יש לציין שניתן למצוא אצל הסיטונאים הגדולים פרחים מגידולי 'היתר מכירה' וגם פרחים עם הכשר של הרב אפרתי ושל הרב לנדא. (פרחי בוקי, כפר אז"ר, גבעת הפרחים, מושב גבעת חן, משק סעדה, מושב מאור, משק שוורץ, מושב צפריה).

10. ס' קטיף שביעית, עמ' 52 והערה 2.